ResearchGate

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: https://www.researchgate.net/publication/330467636

Antalya Kumluca'nın Geleneksel Yaşam Terimleri ve Kültürel Peyzaj Açısından Değerlendirilmesi

Article · January 2017

CITATIONS
0

READS
265

2 authors, including:

Mert Eksi
İstanbul University-Cerrahpaşa
19 PUBLICATIONS **94** CITATIONS

SEE PROFILE

Some of the authors of this publication are also working on these related projects:

TUBITAK 2219 View project

İnsansız Hava Araçlarının Orman Yollarının Projelendirilmesinde Kullanım Olanakları View project

All content following this page was uploaded by Mert Eksi on 18 January 2019.

The user has requested enhancement of the downloaded file.

Eurasscience Journals

Avrasya Terim Dergisi, 2017, 5 (2): 40 - 51

ANTALYA KUMLUCA'NIN GELENEKSEL YAŞAM TERİMLERİ VE KÜLTÜREL PEYZAJ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ[1]

Mert Ekşi [1*], Sümeyya Akdağ[2]

[1*] Sorumlu yazar, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Peyzaj Teknikleri Anabilim Dalı 34473 Bahçeköy/İstanbul. İleti: merteksi@istanbul.edu.tr
[2] İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 34473 Bahçeköy/İstanbul

Özet

Konargöçer topluluklar, kültür tarihinde önemli rol oynamışlardır. Geçmişten günümüze çok farklı medeniyetler arasında kültür köprüsü kuran bu topluluklar; kültürel peyzaj, çevre ve insan ilişkilerinin en somut ifadesidir.

Antalya'nın Kumluca ilçesi bu açıdan önem taşıyan bir coğrafyadır. Kumluca ve çevresi, ilkçağlardan beri birçok devletin yerleşim alanı içinde yer almıştır. 13. Yüzyılın başlarından itibaren Yörüklerin göç etmeleriyle ve farklı zamanlarda yerleşik hayata geçmeleriyle şimdiki yerleşim bölgeleri oluşmuştur. Kumluca ilçesi, buraya göç eden Yörük boylarının hayatlarını devam ettirebilmesi için gerekli coğrafi, iklimsel koşulları sunmuştur. Kış aylarını daha ılıman sahil kesimlerini, yaz ayları için daha serin, yüksek rakımlı yaylaları yaşam alanı olarak belirlemişlerdir. Yörükler; doğal çevrelerinden elde ettikleri bilgiler ışığında geleneksel kültürlerini oluşturmuşlardır. Yörükler, hayatta kalma mücadelelerini yaşadıkları bölgenin konum ve şartlarına göre şekillendirmiş, buna göre deneyimler geliştirmiş ve hayvan ve bitki hareketlerini izleme gibi doğaya bağlı bilgiler üretmişlerdir. Bu sayede yöresel isimlendirmelerini, folklorik özelliklerini, yaşama biçimlerini bu nesillerdir süregelen bilgileri harmanlayarak oluşturmuşlardır.

Bu çalışma kapsamında Kumluca'nın kültürel peyzaj ve geleneksel yaşam biçimi ilişkisi, yapılandırılmış görüşmeler ve bireysel deneyimler yardımıyla birlikte irdelenmiştir. Konuyla ilgili olarak geçmiş yaşama ait bilgilerin edinilebilmesi amacıyla 65 yaş ve üzerindeki 15 kişiyle yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmeler sırasında konuşmacıdan izin alınarak ses kayıtları alınmıştır. Görüşülen kişilerden, değerlendirme ve analizleri daha iyi yapabilmek için yaşadıkları bölgelerin ayrıntılı tariflerini yapmaları istenmiştir.

Çalışmada, bölgenin yaşam kültürü ile ilgili 111 adet terim anlamlarıyla birlikte kaydedilmiştir. Bunun yanı sıra yörede yaşayan insanların, insan, hayvan ve bitkilerle olan ilişkileri de değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular yardımıyla geleneksel bilgilerin korunması, bu bilginin gelecek nesillere aktarılma konusunda bir derleme oluşturulması ve bu bölgenin geleneksel yaşamının kültürel peyzaj kapsamında değerlendirilmesi hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler; Konar - Göçer, Göçebe, Yörük, Geleneksel Yaşam, Kültürel Peyzaj, Kumluca

[1] Bu çalışma, İ.Ü. Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümünde Yrd. Doç. Dr. Mert Ekşi danışmanlığında, lisans öğrencisi Sümeyya AKDAĞ tarafından hazırlanmış Lisans Bitirme Tezinin özetidir.

Geliş Tarihi: 02.08.2017, Düzeltme Tarihi: 15.09.2017, Kabul Tarihi: 18.09.2017

TRADITIONAL LIFE TERMS AND CULTURAL LANDSCAPE ASSESSMENT OF ANTALYA KUMLUCA

Abstract

Nomadic communities have played an important role in the history of culture. These communities, which have established cultural bridges among different civilizations of the pasta re the most substantial expression of cultural landscape, environment and human relations.

Kumluca district of Antalya is an important geographical area in this respect. Kumluca and its surroundings have been located in settlement areas of many civilizations since ancient times. Since the beginning of the 13th century, present settlement areas have been formed by migration of the Yörüks (Turkish nomads in Anatolian region) and establishing a permanent settlement in this area. The Kumluca District has offered proper geographical and climatic conditions which are necessary for the survival of the nomadic tribes that have migrated here to continue their lives. Yörüks prefer to spend winter months in more mild coastal areas, and summer in higher elevations for cooler habitats. In the guidance of the information that they gained from their natural environment has formed their traditional culture. Yörükler has shaped their survival according to the location and conditions of the region where they live, thus they developed experiences related to nature such as tracking animal and plant movements. In this manner, they have formed their local nomenclature, folkloric features and lifestyle by combining continuing knowledge from ancient generations.

In this study Kumluca's cultural landscape and traditional lifestyle relationship were examined together with the help of structured interviews and individual experiences. Structured interviews were conducted with 15 people aged 65 years and over in order to obtain information on traditional life in the past. During these interviews, voice recordings were taken with permission from the speaker. The interviewees were asked to make detailed descriptions of the regions they lived in order to be able to do better evaluations and analyzes.

111 terms related to the traditional life culture of the region were recorded together with their meanings during this study. In addition, the relationship of the people living in the region between human beings, animals, and plants were evaluated. With the help of the obtained findings from this study, it was aimed to preserve the traditional information, to constitute a compilation about its transfer to future generations and also to evaluate the traditional life of this region in terms of the cultural landscape.

Keywords; Nomad, Nomadic, Yörük, Traditional Life, Cultural Landscape, Kumluca

1.Giriş

Kumluca ve çevresi, ilkçağlardan beri birçok devletin yerleşim alanı içinde yer almıştır. Bunlardan Likyalılar, Fenikeliler, Romalılar ve bir kavim olan Selimler sırasıyla ilk yerleşip dağılan topluluklar olarak bilinir (Acar ve Atılgan, 2010). Selçuklular döneminde İğdir, Osmanlılar döneminde Teke Sancağına bağlı İğdir nahiyesi, İğdir ve İğdirmaa Kardıç kazası, İğdirmaa Kardıç nahiyesi olarak bilinen bölge kabaca doğuda Antalya'nın batı köyleri, güneyde Akdeniz, batıda Alakır çayı, kuzeyde Elmalı ve Korkuteli ile çevrilidir. Günümüzde bu saha içinde Kumluca ve Kemer adlarında iki ilçe bulunmaktadır (Güçlü, M., 2007). Önceleri göçebe halkın yerleşmesi ile bir merkez durumuna gelmiş, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren daha da büyümüş, nüfusun zamanla artması sonucu bugünkü ilçe merkezinin bulunduğu yerde 1924 tarihinde Kumluca Bucağı kurulmuştur (Anonim, 2017). Erdal (2008)'in bildirdiğine göre, yörüklerin Osmanlı döneminde yerleştirildiği bölgeler ağırlıkla Aydın, İçel ve Teke, Konya ve Karaman, Ankara ve Nevşehir ile Çukurova bölgelerinde yoğunluk göstermektedir.

Yörük kavramı, göçebe hayatı yaşayan Türk kabilelerine verilen genel bir isim olmakla birlikte, geçimini tamamen hayvancılığa bağlı, kışı sahil veya ılıman iklimde, yazları da yaylalarda geçiren konar-göçer

topluluklara denmektedir. Osmanlılar zamanında 16. yüzyılda Türkmenlere verilen bir ad olan "Yörük" kelimesinin aslında yürümek (yörüme) fiilinden geldiği savunulur. Asılları Orta Asya'ya dayanan Yörüklerin oralardan buralara yürüyerek gelmesinden dolayı adları "Yörük" kalmıştır. (Dulkadir, 1991; Eröz 1991; Onay, 2015). Anadolu'da Türkmen diye adlandırılan Oğuz Türklerinden konar-göçerliklerini devam ettirenler, Yörük olarak adlandırılmıştır (Aksoy, 2012).

Hem yazla gelen sıcaklık, hem de kışla gelen soğukluk değişik yükselti basamaklarında yaşam koşullarını kolaylaştırır veya zorlaştırır. Yazın yükseklere çıkıldıkça sıcaklık azalır, kışın da alçaklara inildikçe sıcaklık artar. Türkler de yazı yüksek; kışı da alçak yerlerde geçirmişler, buna bağlı olarak da kışladıkları yere kışla (kışlag), yazladıkları yere de yayla (yaylag) demişlerdir (Sarı ve Tepeli, 2003).

Bu kapsamda hayatta kalma mücadelelerini yaşadıkları bölgenin konum ve şartlarına göre şekillendiren ve buna göre deneyimler geliştiren Yörükler, hayvan ve bitki hareketlerini izleyerek doğaya bağlı bilgiler üretmişlerdir. Bu sayede yöresel isimlendirmelerini, folklorik özelliklerini, yaşama biçimlerini bu nesillerdir süregelen bilgileri harmanlayarak oluşturmuşlardır. Ortaya çıkan geleneksel yaşam kültürü ve peyzaj etkileşimleri özellikle kültürel peyzaj açısından değer arz etmektedir.

Kültürel peyzaj kavramı, çeşitli kurum ve araştırmacılar tarafından farklı tanım ve anlayışlarla yorumlanmıştır (Özsüle, 2005; Mutlu Danacı, 2012). Kültürel peyzaj kavramı, UNESCO (1972) tarafından "doğa ve insanoğlunun ortak çalışmasının yansıtılması" olarak tanımlamaktadır. Kültürel peyzaj daha detaylı bir yaklaşım ile Tuna ve Erdoğan (2013)'ın aktardığına göre Rössler (1995) tarafından 'doğa ile insanın birlikte oluşturduğu her türlü beşeri, kültürel ve simgesel boyutları yansıtan, sosyal, ekonomik ve kültürel kısıtlaslar ve doğal çevrenin oluşturduğu fiziksel kısıtların ve olanakların etkisi ile toplumun ve yerleşmenin süreç içinde geçirdiği değişimi açıklayan kültürel oluşumlardır.' şeklinde tanımlanmıştır. Tam da bu noktada, Yörüklerin yaşayışı doğa ile ortak çalışan bir özellik arz etmektedir. Özkaya (1985)'ya göre kurmuş oldukları hayat tarzı ile bölgedeki Akdeniz Tipi Ekosistemlerin sürdürülebilirliğinin sağlanmasında ciddi bir rol oynayan bu grupların, doğal ve kültürel peyzaja olan etkilerinin değerlendirilmesi önem taşımaktadır.

Bu çalışmada, Kumluca yöresindeki kültürel peyzaj ve geleneksel yaşam biçimi ilişkisinin, yapılandırılmış görüşmeler ve bireysel deneyimler ile irdelenmesi hedeflenmiştir. Çalışma sonucunda elde edilen bulgu ve terimlerin yardımıyla geleneksel bilgilerin korunması ve gelecek nesillere aktarılması amaçlanmıştır.

2. Malzeme ve yöntem

2.1. Çalışma alanının özellikleri

Kumluca ilçesi, Türkiye'nin güneyinde Akdeniz Bölgesi'nin Antalya ilinde yer almaktadır. Akdeniz Bölgesi'nde Antalya Körfezi ile Fethiye Körfezi arasında Teke Yarımadası adı verilen Akdeniz'e doğru uzanan çıkıntı üzerinde yer almaktadır (Sarı ve Tepeli, 2012). Antalya ilinin batısında yer alan ilçelerinden biri olan Kumluca, merkeze 95 km uzaklıktadır. İlçe, güneyde Akdeniz, doğuda Kemer, kuzeyde Korkuteli, kuzeybatıda merkez ilçe, batıda Elmalı ve Finike ilçeleri ile komşudur. Kumluca yüzölçümü 1,225 km²'dir.

Kumluca ilçesinin güney kısımları deniz seviyesine yakın ovalık, kuzey kısımları ise dağlıktır. İlçe merkezi, Alakır Çayı ile Gavur Deresinin dağlardan sürükleyip getirdiği alüvyonlu bir ova üzerinde kurulmuştur. Üç tarafı dağlarla çevrili Kumluca, güneyde denizin hemen gerisinden kuzeye doğru 15 km kadar uzanarak Tatlık mevkiinde son bulan verimli bir ova üzerinde yer almaktadır.

2.2. Yöntem

Çalışmanın kavramsal kısmını literatür taraması oluştururken, diğer bölümleri bireysel tecrübe, gözlem ve yüz yüze gerçekleştirilen yapılandırılmış görüşmeler tekniği oluşturmaktadır. Çalışma sırasında öncelikle geçmiş yaşama ait bilgilerin edinilebilmesi amacıyla 65 yaş ve üzerindeki 15 kişiyle yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Çalışmada kaynak araştırmasının yanı sıra, bireysel tecrübeden ve gözlemlerle elde edilen bilgilerden faydalanılmıştır. Görüşmeler sırasında konuşmacıdan izin alınarak ses kayıtları alınmıştır. Görüşülen kişilerden, değerlendirme ve analizleri daha iyi yapabilmek için yaşadıkları bölgelerin ayrıntılı tarifleri istenmiş, aynı bölgede yaşıyor iseler gözlemde bulunmak için refakatçi olmaları istenmiştir. Yapılandırılmış görüşmeler sırasında, kişilere bölgenin yaşam kültürü ile ilgili sorular sorulmuş, yaşadıkları dönemde insan, bitki, hayvan ve çevreleriyle olan ilişkilerini tarif etmeleri istenmiştir. Aynı zamanda zaman içerisinde bölge yaşamında oluşan değişimleri de değerlendirmeleri talep edilmiştir. Çalışmanın kavramsal kısmını literatür taraması oluştururken, diğer bölümleri bireysel tecrübe, gözlem ve yüz yüze yapılan görüşmeler oluşturmaktadır. Çalışmada yörenin kültürel peyzaj özellikleri geleneksel

terimler üzerinden değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Çalışmada yapılandırılmış görüşmeler yardımıyla yöreye ait 111 adet terim derlenmiştir. Bu terimlerin günümüz Türkçesindeki anlamları da sunulmuştur (Tablo 1). Çalışma kapsamında yörede bulunan bitki türlerinin belirlenmesinde Yaltırık 1988 ve Akkemik 2014'ün eserlerinden yararlanılmıştır.

Tablo 1. Görüşme yapılan kişiler ve özellikleri

	Yaşı	**Doğum Yeri**	**Doğum Yılı**	**Geçim Kaynağı**	**Göçebelik Durumu**	**Boyu**	**Kışlak**	**Yazlık**
1	68	Olympos	1949	Hayvancılık	Göçebe	Karakoyunlu	Olympos	Küçükmuar
2	87	Söüğütcuması	1930	Hayvancılık	Göçebe	Karatekeli	Kandiş Deresi	Gölcük
3	90	Adrasan	1927	Tarım-Hayvancılık	Göçebe	Karatekeli	Adrasan	Güzle
4	84	Olympos	1933	Hayvancılık	Göçebe	Karakoyunlu	Karadiş Deresi	Kırkpınar
5	89	Gökçealan	1928	Hayvancılık	Göçebe	Karakeçili	Adrasan	Elmalı
6	81	Yembeği	1936	Hayvancılık	Göçebe	Honamlı	Yembeği	Yediahır
7	68	Yazır	1949	Tarım-Hayvancılık	Göçebe	Karaçalı	Yazır	Küçükmuar
8	70	Adrasan	1947	Tarım-Hayvancılık	Göçebe	Karatekeli	Gökçealan	Elmalı
9	75	Elmalı	1942	Tarım-Hayvancılık	Göçebe	Töngüşlü	Adrasan	Elmalı
10	77	Salur	1940	Hayvancılık	Göçebe	Töngüşlü	Salur	Beydağı
11	91	Kankmuar	1926	Tarım-Hayvancılık	X	Karaçalı	Yazır	-
12	69	Çakmak	1948	Tarım-Hayvancılık	X	-	Adrasan	-
13	84	Çay	1933	Hayvancılık	X	Karaçalı	Yazır	-
14	82	Balamut	1935	Tarım-Hayvancılık	X	-	Çıralı	-
15	74	Hasyurt	1943	Tarım	X	-	Karacaören	-

3. Bulgular

3.1. Geleneksel yaşam kültürü ve terimleri

Çalışma sırasında gerçekleştirilen görüşmelerden elde edilen nite verilerin değerlendirilmesi sonucunda, bölge insanının geleneksel yaşam kültürü ve çevresiyle olan ilişkilerinde kullandığı terimler derlenmiştir. Aynı zamanda insanın hayvanlarla ve bitkilerle olan ilişkilerinde kullandığı terimler de sunulmuştur. Bölgede geleneksel yaşam kültürü ve insan ilişkilerinde kullanılan terimler ve bu terimlerin günümüz Türkçesine göre anlamları Tablo 2'de sunulmuştur.

Yöre halkı, göçebe olarak yaşayanlar ve göçebe olarak yaşamayanlar olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Ama neredeyse hepsinin kökeninde göçebelik durumu vardır. Bu insanların ortak paydası, doğayla iç içe yaşama, doğaya saygı duyma, bütün ihtiyaçlarını doğadan giderme gibi özellikleridir. Çünkü bilirler ki, hepsi başka diyarlardan, çok farklı zamanlarda göçerek o yöreye gelmişlerdir ve geldikleri, gördükleri kendi kendini idame ettiren bakir bir doğadır. Bu bilinçle yaşadıkları çevre içerisinde kendileri ve hayvanları için en uygun ortamı seçmişler ve o bölgelerde konaklamışlardır. Geçmişten günümüze içgüdüleri, tecrübeleri, hayvan hareketlerini takip etme gibi yöntemlerle bitki, hayvan, insan, peyzaj ilişkilerini sürdürmüşlerdir**.**

Kumluca yöresinin yeryüzü şekilleri, iklimi, ovaları, dağları, yaylaları göçebe yaşamı için uygun bir zemin oluşturmaktadır. Kışlakta da yaylada da yer seçiminde belirleyici faktörler; suyun varlığı, coğrafya, topografya gibi özelliklerin yanı sıra akrabalık bağları ve boy-sülale ilişkileridir. Her boyun kendine ait tapulu olmasa da yaşadığı ve hayvanlarını otlattığı bir bölgesi bulunmaktadır. Kış aylarının nispeten daha sıcak geçtiği sahil, ova gibi kesimler kışlak olarak belirlenirken, yüksek rakımlı serin yaylalar yazlık olarak tercih edilmektedir. Her iki bölgede de bakı, güneşlenme durumu, rüzgar durumu dikkate alınmakta ve rüzgar döngüsünün olduğu, havadar yerler tercih edilmektedir.

Tablo 2. Geleneksel yaşam kültürüne ait terimler ve anlamları

Yöresel kelime	Anlamı
Ağdırmak:	Yukarı doğru sürüp götürmek
An:	Tarla sınırı
Anız:	İlk süt, ağız sütü
Arık:	Yere açılmış küçük su kanalı
Aykırı:	Ters, dolambaçlı
Bakır:	Kova
Banmak:	Tadına bakmak (daldırmak, batırmak, ekmek daldırmak)
Beze:	Bir ekmeklik hamur topu
Bıdıramak:	Öfkeyle konuşmak
Bıkılmak:	Bükülmek
Bisseğel:	Biraz, bir miktar
Biyol:	Bir defa
Boğazak:	Çok yemek yiyen
Bozçalamak:	Eti yavaş karıştırarak hafifçe pişirmek
Böngeç:	Akarsularda suyun toplandığı doğal gölet
Bulamak:	Bir şeyin her tarafını kaplayacak şekilde karıştırmak
Buymak:	Çok üşümek
Çandır:	Kırma, melez. İki türün çiftleşmesinin ürünü.
Çapıt:	Eski bez parçalarından dokunan yazgı
Çardak:	Üzeri dallarla örtülü dinlenme yeri
Çatma:	Atları birbirine bağlayarak harman sürme
Çıkı:	Bir şeyleri (ekmek) sarıldığı bez parçası
Çımkı:	İnce odun
Çırkık kapı:	Ağaçtan yapılan bahçe kapısı
Dıkım:	Bir parça ya da bir lokma yiyecek
Dibek:	Tahıl, tuz veya baharat dövülen çeşitli boylardaki alet
Dimi:	Ortası kısa erkek şalvarı
Döğecek:	Ağaçtan yapılan el dibeği
Döndüreç:	Ağaçtan yapılmış, yufka çevirmek için kullanılan, yassı alet
Düver:	Toprak evlerin çatısına boydan boya koyulan ağaç
Ebiştirmek:	Çocuğu sırtına yüklenmek
Eğnel:	Ekin biçerken izlenen yol
Eskin:	Esinti, aynı anda farklı yönlerden gelen esinti
Gasnak:	Elek, kalbur gibi araçların ağaçtan yapılmış kısmı
Gedel:	Yamaçlarda ekilmek için yapılmış teras
Geren:	Toprak evlerin üzerine dökülen su geçirmez, killi toprak
Gerge:	Dokuma sırasında kilimi, çulu germeye yarayan aygıt
Golan:	Dokunmuş yassı ip
Göynek:	Elde dikilmiş, kol ve yakası işlenmiş çamaşır
Güzle:	Güz mevsiminde kalınan yöre
Harar:	Kıldan dokunan saman koymaya yarayan büyük çuval
Höyük:	Tarihi kalıntıların bulunduğu yüksekçe yer
Irbık:	İbrik
Iskıran:	Hamur bölmeye yarayan keskin demir parçası
Kaklık:	Dağlarda suyun toplandığı taştan oyulmuş oyuklar
Kesik:	Su kanalı
Köhün:	Kargı veya hayıttan yapılan büyük sepet
Muar:	Pınar, suyun yerden çıktığı yer
Oba:	Komşu
Oklağa:	Yufka açmaya yarayan silindir, uzun ağaç parçası
Öpçük:	Çuvalların iki yanında tutmak için dokunmuş ipler
Örüm:	Ekin tarlası, ekili yer
Potur:	Ortası dar şalvar
Savak:	Büyük arıklardan küçük arıklara su dağıtılan yer
Senit:	Üzerinde ekmek yapılan tahta
Sikke:	Hayvan bağlanan ucu halkalı demir kazık
Taarcık	Temizlenmiş keçi derisinden bebekler için yapılan biberon
Tabalak:	Küçük su kabağından yapılmış su kabı
Topan:	Pamuk veya sazdan yapılan yastık türü
Tozluk çorap:	Koyun yününden örülen renkli çorap
Urasa:	Çeşitli durumları iyiye çevirmek için yapılan tılsım
Yirim:	Akarsuyun yırttığı yer
Yuluk:	Sapanın taş konulan yeri

Yörükler, toprağa veya sabit bir eve bağlı olmaksızın yerleşik hayattan kopuk bir şekilde hayatlarını çadırda geçiren ve geçim kaynakları hayvancılığa dayalı insanlardır. Yörükler, bir arada konaklamazlar. Çadırları birbirine yakın görmek mümkün değildir. Her ailenin veya boyun çadırları birbirlerine oldukça uzaktır. Bunun sebebi, hayvan sayısının çok fazla olması hayvanların birbirine karışmaması ve özel hayatın gizliliğine duyulan saygıdır. Çünkü insanlar, temizlik gibi ihtiyaçlarını çadırlarına yakın dere kenarlarında gidermektedirler. Ayrıca hayvan sürüleri çadırlarını karıştırmaz, kendi çadırlarını bilerek akşam dağdan dönünce doğrudan kendi çadırlarının etrafına giderek yerleşirler. Her aile, boy birbirlerinin ailelerine saygı duyar, kötü muamelede bulunmaz. Ataerkil bir aile yapısı görülür, ailedeki en büyük erkek her zaman en saygı duyulan kişidir. Ancak kadınlar da söz sahibidir, değerlidir. Kadınlar gün içerisinde dağa hayvanları otlatmaya gittiğinde, erkek çadırda kalıp günlük işleri yapabilmektedir.

3.2. Geleneksel yaşamda insan - bitki ilişkileri

İnsanların bitkiler ile olan ilişkileri, bireysel deneyim ve gözlemlerin yanı sıra, hayvanların hareketleri sonucunda şekillenmiştir. Yörükler, yiyecek, yakacak ve inşa malzemelerinin temin edilmesinin yanı sıra, hastalıkların tedavisi ve günlük ihtiyaçlarının çoğunu gidermek için bitkilerden yardım almışlardır. Yazlarını ve kışlarını farklı bölgelerde geçirdikleri için kışlaklarında olan maki vejetasyonuna da yaylalarında görülen yüksek dağ vejetasyonuna da hakimdirler. Bu sayede neredeyse bütün bitkileri tanımakta ve özelliklerini bilmektedirler. Her bitkinin kullanıma veya özelliğine göre yöresel bir adı vardır.

Görüşmelerden elde edilen bilgilere göre; 1950'li yıllara kadar meyve ağacı dikimi yoktur. Doğada var olan mersin, nar, sandal gibi meyveler yanında, "çakal elma", "çakal armut" (aşısız, daha susuz ve tatsız) diye nitelendirilen doğal meyve türlerini tüketmektedirler. Sebze olarak ise sadece kendilerine yetecek kadar bostan yani "sebzelik" oluşturmuşlardır. Bu bostanlarda fasulye, börülce, ince patlıcan, bamya gibi sebzeler yetiştirmektedirler. Zaten doğada var olduğu için süs bitkisi olarak mevsimlik çiçek dikim ihtiyacı çok hissedilmemiş ancak bostanların giriş kısmına kadife çiçeği gibi çiçekler dikmişlerdir. Daha sonraki yıllarda bahçelere incir, erik, şeftali, kayısı, portakal, elma, armut, yenidünya, üzüm gibi meyve ağaçları dikilmeye ve aşılanmaya başlanmıştır. Yetiştirilen sebze ve meyveler için sadece hayvansal gübre kullanılmasına rağmen hiçbir hastalık görülmemekte ve verimleri, tatları şimdiye oranla çok daha lezzetli olmaktadır. Konuyla ilgili olarak insan-bitki ilişkileri açısından elde edilen bulgular Tablo 3'de gösterilmiştir.

3.3. Geleneksel yaşamda insan - hayvan ilişkileri

Çalışmada elde edilen veriler, Kumluca yöresinde yaşayan insanlar için tarım ve hayvancılığın en önemli geçim kaynakları olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra tarım, hayvancılığa göre çok daha yeni bir geçim kaynağıdır. Önceleri tarım, hayvanların ve yöre insanının temel yiyecek ihtiyaçlarını gidermek üzere sadece arpa ve buğday ekilerek yapılmıştır. Yapılandırılmış görüşmeler sonucunda insan-hayvan ilişkilerine dair tespit edilen terimler Tablo 3'de sunulmuştur.

Hayvanlar, Yörük kültürünün en temel bileşenleridir. Hayvanların kılından, yününden, derisinden, etinden, sütünden, iç organlarından vs. yararlanılan ve hayatlarının büyük çoğunluğunu oluşturan hayvanların varlığı ve sağlığı göçebeler için çok önemlidir. Sayısı ve cinsi ne olursa olsun göçebeler için hayvanlar aile üyeleri gibidir çünkü bütün günleri birlikte geçer ve sürekli iletişim halindedirler. Yörükler için en önemli hayvan keçidir ve sayısı diğerlerine göre her zaman daha fazla olmaktadır. Yörükler, ortalama 200- 300 keçinin yanı sıra, ortalama 20 koyun,10-15 inek 2-3 eşek, 2-3 deve, 2-3 öküz, 1-2 at ve köpek bulundurmaktadırlar.

Yapılandırılmış görüşmeler kapsamında insan-hayvan ilişkileri açısından bir değerlendirme yapıldığında (Tablo 4);

Yörük boyları, yerleşecekleri bölgeleri hayvanlarının rahatça yaşayabileceği ve besleneceği bitki türlerinin varlığına göre seçmektedir. Yörüklerin en büyük görevi, çocukluktan itibaren "davar gütmek" hayvanları otlatmak ve kollamaktır. Çoban olarak adlandırılan kimse yoktur, herkes çobandır. Genellikle çocuk, genç ve erkekler otlatma işlerini yaparken çadırda bir kişi kalır ve bu genellikle kadın olur. Çadırda kalan bu kişi, gün boyunca hayvansal ürünleri işleme işini yapar.

Kışlakta, gün ağarmaya başladığında hayvanlar, sürünün önünde iki ve arkasında iki kişi olacak şekilde otlatılmaya götürülür. Akşama kadar bir bölgede otlatılan hayvanlar akşam geri getirilir. İnsan tarafından çok fazla yönlendirmeye gerek duymayan hayvanlar (özellikle keçiler) kendi güzergahlarını bitkilere ve dinlenme yerlerine göre oluşturmaktadırlar. Ertesi gün tekrar otlatma işlemine çıkılır ancak hayvanlar bir önceki gün gittikleri bölgeye gitmezler. Çünkü eski

bölgedeki bitkilerin taze sürgünlerini yemişlerdir ve başka bir bölgeye doğru yol alırlar. Hayvanlar yeni bölgedeyken, eski bölgedeki bitkilerin sürgünleri "*kellemekte*" yani yeniden filizlenmektedir. Hayvanların otlatıldığı bölgelerin hepsinin bir ismi vardır. Otlatma işlemi bu bölgelerde sırayla devam etmektedir.

Tablo 3. Antalya Kumluca'da tespit edilen yöresel bitki isimleri ve kullanım amaçları

Yöresel bitki adı	**Türkçe adı**	**Latince ismi**	**Kullanım amacı**	**Kullanım yeri**
Kova otu	Kamış	*Phragmites communis*	Ev eşyası	Tatlı su kenarlarında yetişen bitkiden örgü hasır yapılması / halı yerine kullanım
Eşek hardalı	Yabani hardal	*Sinapis arvensis*	Kişisel eşya	Şemsiye yapımı
Çınar ağacı	Çınar ağacı	*Platanus orientalis*	Yön bulma	"Muar" (pınar) denilen su kaynağının bulunduğu yerlerde buluşmak ve yer tarifi için kullanılır
Kızılçam	Kızılçam	*Pinus brutia*	Yapı malzemesi	Toprak dam evlerin çatı malzemesi ve "çardak, köşk, ayazlık" (yerden yüksekçe yazlık oturma alanı) inşa etmek amaçlı kullanılır
Kızılçam	Kızılçam	*Pinus brutia*	Gıda	Gövdesindeki kızıl odun tabakasının altında bulunan beyaz kısım "yalamık" olarak adlandırılmakta ve çerez olarak tüketilmektedir
	Kızılçam	*Pinus brutia*	Hayvancılık	Gövdesindeki kızıl odun tabakasının altında bulunan beyaz kısım "yalamık" olarak adlandırılmakta ve keçi derisinin kıllarından arındırılması için kullanılmaktadır.
Kızılçam	Kızılçam	*Pinus brutia*	Kişisel eşya	Gövdesinden elde edilen çıra el lambası yerine kullanılmaktadır
Harup	Keçiboynuzu	*Ceratonia siliqua*	Gıda	Meyvesi çerez olarak
Harup	Keçiboynuzu	*Ceratonia siliqua*	Hayvancılık	Yaprakları hayvanlara yedirilmek için
			Tedavi	Yaprakları yakı yapılmakta, ağrı ve sancı tedavisinde
Harup	Keçiboynuzu	*Ceratonia siliqua*	Yapı malzemesi	Dalları çardakların üzerinde örtü
Harup	Keçiboynuzu	*Ceratonia siliqua*	Gıda	Pekmezi yiyecek
	Keçiboynuzu	*Ceratonia siliqua*	Tedavi	Pekmezi farklı karışımlarla tedavi için
Harup	Keçiboynuzu	*Ceratonia siliqua*	Yakacak	Kök kısımlarında bulunan mantarlaşmış yapılar "kav" çakmak taşıyla birbirlerine sürtülerek ateş yakmak için
Tabalak	Su kabağı	*Lagenaria siceraria*	Gıda	Yiyecek
Tabalak	Su kabağı	*Lagenaria siceraria*	Ev eşyası	Su taşımak ve su içmek için
Sakız ağacı	Sakız ağacı	*Pistacia lentiscus*	Gıda	Dallarından ve meyvelerinden elde edilen aromaların suya tat vermesi amacıyla
Mersin	Mersin	*Myrtus communis*	Gıda	Dallarından ve meyvelerinden elde edilen aromaların suya tat vermesi amacıyla
Piynar	Kermes Meşesi	*Quercus coccifera*	Hayvancılık	Dalları keçilerin beslenmesi
Piynar	Kermes Meşesi	*Quercus coccifera*	Yakacak	Odunu yakacak olarak kullanılmakta
Piynar	Kermes Meşesi	*Quercus coccifera*	Gıda	Meyvesi 'pelit' (palamut) çerez olarak tüketilmekte
Piynar	Kermes Meşesi	*Quercus coccifera*	Oyun	Meyvesi 'pelit' (palamut) oyunlarda kullanılmakta
Piynar	Kermes Meşesi	*Quercus coccifera*	Hayvancılık	Deriyi temizlemek için kullanılmaktadır.
Karaçalı	Karaçalı	*Paliurus spina- christi*	Hayvancılık	Oğlak, kuzu gibi hayvanları gece yabani hayvanlardan korumak için dikenli bitki dallarından "harım" (çit) yapılmaktadır.

Katran	Toros sediri	*Cedrus Libani*	Tedavi	Hayvanların hastalıkları için antiseptik
Katran	Toros sediri	*Cedrus Libani*	Tedavi	Katran yağı
Katran	Toros sediri	*Cedrus Libani*	Tedavi	Ağrı kesici
Meneeş / meneviş	Menengiç	*Pistacia terebinthus*	Gıda	Meyveleri ve taze sürgünleri yenmektedir.
Zandal	Sandal ağacı	*Arbutus andrachne*	Gıda	Meyveleri yenmekte
Zandal	Sandal ağacı	*Arbutus andrachne*	Kişisel eşya	Gövdesi süs eşyası yapımında kullanılmakta
Teynel	Defne	*Laurus nobilis*	Tedavi	Çekirdeğinden yağ (Tedavi amaçlı)
Teynel	Defne	*Laurus nobilis*	Gıda	Yaprakları yemeklere tat verici
Teynel	Defne	*Laurus nobilis*	Tedavi	Yaprakları yakı yapmak
Teynel	Defne	*Laurus nobilis*	Gıda	Dalları mutfak malzemesi
Andız	Akdeniz servisi	*Cupressus sempervirens*	Yapı malzemesi	Gövdesi yapı malzemesi
Hayıt	Hayıt	*Vitek agnus- castus*	Tedavi	Yaprakları yakı yapılmakta, ağrı ve sancı tedavisinde
Eşek kekiği	Keklik otu / Güve otu	*Origanum orites*	Gıda	Baharat olarak
Eşek kekiği	Keklik otu / Güve otu	*Origanum orites*	Tedavi	Yağı tedavi amaçlı
Eşek kekiği	Keklik otu / Güve otu	*Origanum orites*	Tedavi	Çıra yakıp toprağa gömülerek yakı amaçlı
Çakal zeytin	Zeytin	*Olea europea*	Gıda	Meyvesinden yağ elde edilir
Çakal zeytin	Zeytin	*Olea europea*	Gıda	Meyveleri tatlandırılarak yenir
Çıtlık ağacı	Çitlenbik	*Celtis australis*	İnanç	Küçük bebeklere nazar değmemesi, hastalık gelmemesi için elbiselerinin bir yerine veya beşiklerine küçük parçalar halinde kullanılır
Boğa dikeni	Boğa dikeni	*Eryngium campestre*	Tedavi	İnsanları ve hayvanları yılan ısırması sonrası oluşan zehirlenme bu bitkinin yenmesiyle giderilir. İnsanlar bu bilgiyi hayvanları izleyerek öğrenmişlerdir.
Pamuk	Pamuk	*Gossypium sp.*	Kişisel eşya	Pamuk dikilmekte, kadınlar pamukları hayvan otlatırken "kirmen" ile ip haline getirmekte ve bu iplerden kıyafetler dikilmektedir.

Otlatmaya giden kişi çocuk ise dağlarda oyun oynar, kadın ise "kirmen eğirir"(kıl, yün ve pamuğu ipe dönüştürme). Gün boyu tüketecekleri yiyeceklerini (yufka ekmeği) yanlarına alırlar. Eğer otlatma bölgesi çok uzak ise gece konaklamak için küçük bir çadır kurarlar. Otlatma sırasında yağmur yağarsa "kepenek" (çoban giysisi) adı verilen keçi kılından yapılmış, omza atılan yağmurluk giyilir. O dönemlerde daha çok yağmur yağar ve takip edilen yollarda su kaynakları ve dereler olur. Hayvanlar ve insanlar su ihtiyaçlarını buralardan giderirler.

Akşam otlatmadan dönen hayvanlardan yetişkin olanlar çadırın bir tarafında, yavrular ise çadırın diğer tarafında olacak şekilde konumlanırlar. Otlatmadan dönen hayvanların sütleri sağılır. Oğlak, kuzu gibi yavruları korumak için dikenli çalılardan 'harım' yani çit yapılır. Çadırın içerisinde hayvanlar bağlanmazlar.

Hayvanlar, göç zamanı (Nisan-Mayıs ayları) geldiğinde yaylaya doğru çekilirler, kışlaktaki dağa çıkmazlar. Göç zamanının farkındadırlar. İnsanların develere yükleri sarmaya başlamasıyla birlikte hayvanlar da hareketlenmeye başlarlar. Bütün göç hazırlıkları tamamlandığında birbirlerinden ayrılmadan koşuşturmaya başlarlar. Ortalama 7 - 8 günde çıkılan yayla yolunda her gece bir bölgede olmak üzere konaklanır. Hayvanlar bu konaklanan mola yerlerini bilirler ve o bölgeye geldiklerinde dinlenme pozisyonuna geçerler.

Göç boyunca taşıma görevini deve, at ve eşekler üstlenir. Öküzlerin görevi ekim yapılacak tarlayı sabanla koşmaktır.

Havalar soğumaya başlayıp, yayladan inme vakti geldiğinde (Eylül- Ekim) hayvanlar kışlağa doğru yol almaya başlarlar. Hep birlikte geldikleri yolları takip ederek kışlaklarına geri dönerler.

Tablo 4. Antalya Kumluca'da insan-hayvan ilişkilerinde tespit edilen terimler

Yöresel kelime	Anlamı
Ağıl:	Koyun, keçi katılan yer
Alaf:	(yulaftan) hayvanların saman yediği yer
Buğurcu:	3-4 yaşındaki yoz deve
Buzalamak:	Sığırın doğurması
Canavar	Kurt
Cığcığ:	Cırcır böceği
Cibi:	Tavuk ya da kuş yavrusu
Çağşır:	Siyah koyun yününden yapılan pantolona benzeyen giysi
Dakmak:	Hayvanı bir yere bağlamak
Dünek:	Kümes
Eğrek:	Koyun ve keçilerin dinlendiği ağaç veya taş dibi
Enek:	Kısır davar veya koyun
Gireniz:	Deveyle yükü taşımak için dokunmuş büyük çuvallar
Güveğen:	Hayvanların kanını emerek yaşayan büyük sinek
Han:	Hayvanlar için olan malzemelerin konulduğu yer
Kürneşmek:	Hayvanların bir araya toplanması
Tuluk	Yoğurt yapmak için temizlenmiş keçi derisinden yapılan yayık
Yalak:	Hayvanların su içtiği yer
Yiğe:	Gizlice yiyen, zarara giden hayvan

Yörüklerin en çok kullandıkları malzemenin başında keçi kılı gelir. Keçi kılından elde edilen ipin dokunmasıyla çadır, alacık, keçe, ihram, çul, kese, çuval, kilim, pantolon, çorap gibi eşyalar elde edilir. Koyun yününden genellikle kıyafet ve yatak malzemeleri elde edilir. Keçi kılından yapılan Yörük çadırı su geçirmez, sıcaklık yalıtımı sağlar. Yağmur yağdığında alttan su almasını engellemek için çadırın 4 tarafına su arığı yapılır.

Her gün sağılan hayvanların sütünden yoğurt, peynir ve yağ elde edilir. Yapılan peynir ve yağ temizlenmiş keçi derisinin içine sıkıştırılarak saklanır. Peynir derileri yaz aylarında bozulmaması için yaylaya götürülür. Temizlenmiş keçi derisi yoğurt yapmak için "tuluk" denilen yayık olarak kullanılır, aynı zamanda su kabı olarak da kullanılır. Temizlenmiş keçi derisinden bebekler için "taarcık" adı verilen biberon yapılır.

Hayvanlardan elde edilen tereyağını saklamak için hayvanların işkembesi kurutulur ve bozulmaması için içinde saklanır. Doğum yapacak kadınların doğum işlemlerini kolaylaştırmak için keçi kesilir ve keçinin sıcak derisi doğum yapan kişinin karnına sarılır. Doğada sık sık karşılaşılan yılanlar, hem insanları hem keçileri ısırıp zehirleyebilmektedirler. Bu durumda keçi peyniri bu bölgeye sürülür ve zehrin emilmesi beklenir. Öküz derisi temizlenip kurutulduktan sonra belli sürelerde ıslatılıp yumuşatılarak çarık dikilir. Daha uzun süre dayanması için "püseleme" işlemi yapılır. Daha sonraki yıllarda hayvanlar için önce 'saz dam' diye adlandırılan yapılar, sonra altı ahır, üstü ev olan 2 katlı taşla örülmüş 'toprak dam' yapılar, son olarak da bağımsız ahırlar yapılır.

Yörükler için önemli bir yaşama alanı olan Kumluca bölgesi, coğrafi özelliklerinin yanı sıra, Yörük ailelerinin kültürel yapılarını, yaylakla kışlak arasındaki göçlerini, ailedeki iş bölümünü, yazın ve kışın hayvanların otlatılmasını ve beslenmesini, ailelerin ve hayvanların kışa hazırlanmasını, günlük hayatlarını ve eğlencelerini, yöresel inanışlarını, doğayla etkileşim ve iletişimlerini yansıtmakta ve izlerini günümüze kadar ulaştırmaktadır. Ortaya çıkan geleneksel yaşam kültürü, insan, hayvan, bitki ilişkileri peyzajın bir bileşeni haline dönüşmektedir. Bu yaşam kültürü sonucunda şekillenen kültürel peyzaj, doğaya karşı değil doğayla birlikte bir yaşamı destekleyecek biçimde oluşmaktadır.

Yörüklerin göçleri mevsimsel iklim değişikliklerine göre şekillenmekte, yaylak ve kışlak arasında ilkbahar ve sonbahar dönemini kapsayan göç hareketi, toplumsal ve ekonomik hayatın temelini oluşturmaktadır. Nisan - Mayıs aylarında başlayan ve Eylül - Ekim ayında sonuçlanan bu göç hareketi, hayvanların beslenmesi için gerekli olan otlakların sağlanması için mevsimsel iklim değişikliklerini takip etmekle oluşur.

Yörükler, doğada yaşadıkları için hayatlarını zor şartlarda sürdürmek zorundadır. Bu nedenle hayatta kalma mücadelelerini yaşadıkları bölgenin konum ve özelliklerine göre şekillendirirler. Bölgenin konumuna

göre doğadan bilgi edinmektedirler. Bu sayede atalarından gelen bilgi birikimi ile birleşen bu bilgi hazinesi, Yörüklerin sağlıklı olarak hayatlarını sürmelerini sağlar. Yörükler kendi hayatlarını sürdürürken, besledikleri ve ürettikleri hayvanlarının da sağlıklı olmasını elde ettikleri kültürel bilgiler ile sağlamaktadırlar. Yörükler geçim kaynaklarını oluşturan hayvanlarını beslemek için insanların kullanmadığı ovaları ve dağları kullanmaktadırlar. Göçebe insanlar, yaşamlarını atalarından öğrenerek sürekli geliştirdikleri ekolojik bilgiler sayesinde sürdürmektedirler. Yörükler, eski tarihlerden bu yana yiyecek, içecek, yakacak, günlük kullanım eşyaları, tedavi amaçlı kullanılan bitkileri doğadan temin etmişlerdir. Doğada yaşayan her Yörük, kendi bölgesine ait fauna ve florayı çok iyi tanımaktadır. Kendi bölgelerinin doğal çevrelerini oluşturan bu insanlar, bitkilerden ve hayvanlardan yaşam kalitelerini artırmak için yararlanmışlardır.

Doğal çevreyi kendi evleri gibi gören Yörüklerin ekolojik döngü içerisinde sürdürülebilir bir yaşamları bulunmaktadır. Yörüklerin doğaya ait kadim bilgileri, atalarının deneyimleriyle sonraki nesillere aktarılır ve bilgi de doğada kullanılmaya devam ettikçe tekrarlanır, gelişir ve arkadan gelen genç kuşaklara kültür olarak aşılanmaya devam eder.

4.Tartışma ve Sonuç

İnsanoğlu, yaşamını sürdürdüğü coğrafyaya bağlı olarak kendine has ekolojik bir ortam içerisindedir ve bu ortamın içerdiği doğal-çevresel koşullara yönelik özgün bilgiler edinir. Bu bilgiler, diğer toplumlar tarafından kullanılmadığı ve bilinmediği için önemlidir. Yörükler, yaşadıkları bölgelere, kullandıkları aletlere, hayvanlara, bitkilere, toprağa, taşa, suya kendi yaşam biçimlerine göre isim vermektedirler. Bu isimlerin kaybedilmeden kayıt altına alınmaları gerekmektedir. Bu şekilde kullanılan malzemeler ve yapım teknikleri, hayvan ve bitkilerden yararlanma şekilleri, toprağı kullanış biçimleri, yiyecek ve ilaç oluşturmaları, kronolojik mimari çözümleri daha iyi anlaşılabilir. Yörükler, yaşadıkları çevredeki bitki türlerini çok iyi tanıyıp, özelliklerine göre yöresel isim vermektedirler. Bu bitkiler belirlenmeli, yerel bitki adlarıyla birlikte listelenmeli ve kullanım özellikleri kaydedilmelidir. Yörükler, mevsimsel dönemleri, iklimsel geçişleri ve meteorolojik olayları kendi yaşam şekillerine göre algılayıp, hayatlarını buna göre yönlendirmektedirler. Bu deneyimler hafızalardan silinmeden kayıt altına alınmalıdır.

Yörükler, yazlık ve kışlak bölgelerde yaşamlarını sürdürürler. Bu alanlarda vermiş oldukları hayatta kalma mücadelesi sonucunda kendilerine özgü oldukça değerli bir ekolojik ve kültürel bilgi birikimine sahip olmaktadırlar. Bu kadim kültür ve bilgi birikimi, kendi bölgelerinde kullanıldıkça tekrarlanmış, gelişmiş ve bugüne kadar miras olarak kalmıştır. Yapılandırılmış görüşmeler yaşlı ve göçebe yaşam biçimini tecrübe etmiş olan Yörüklerle yapılmış ve bu bilgilerin en önemlilerinin yaşlı bireylerin hafızalarında kaldığı fark edilmiştir. Bu bilgilerin bir kısmı, hala devam etmekte olan gelenekler, inanışlar ve konuşmalarla genç nesillere aktarılabilmektedir. Bu değerli bilgiler, her geçen gün diğer kültürel unsurlarda olduğu gibi unutulmaya ve kaybolmaya mahkum olmaktadır.

Kendilerine has özellikleri gittikçe azalan ve günün birinde tamamen ortadan kalkabileceği endişesi taşınan Yörük kültürünün temelini oluşturan "keçi"nin korunması aynı zamanda doğanın, biyolojik çeşitliliğin ve kültürel zenginliğin korunmasıdır. Çok köklü ve eski bir tarihe sahip, medeniyetleri birleştiren Yörük kültürünün ortadan kalkması, önemli bir kültür köprüsünü de yok edecektir.

Teknolojinin gelişmesi, sosyoekonomik faktörlerin değişikliğe uğraması, otlakların ve ormanlık bölgelerin denetim altına alınması böylelikle hayvancılığın bitmesi göçebe yaşam biçimini ortadan kaldırmış, yerleşik hayata geçme zorunluluğunu getirmiştir. Bu nedenle ekolojik kültür değişim sürecine girilmiştir.

Modern insanlar, ekolojik yaşam ya da sürdürülebilir yaşam olarak adlandırılan yaşam tarzlarını benimseyip doğal yollar ile beslenme, doğal yollar ile tedavi olma gibi yöntemlerin arayışı içindedirler. Günümüze kadar bir kültür değeri olarak ulaşan Yörüklerin, elde ettikleri yaşam birikimleri ve kadim bilgileri geleneksel ekolojik bilgi arayışına katkı sağlayacak niteliktedir. Bu bilgiler unutulma tehlikesine girmeden kayıt altına alınmalı ve daha bilinçli yaşaması gereken gelecek nesillere aktarılmalıdır.

Doğal çevrenin en iyi gözlemcileri olan Yörüklerden hayvan göç yolları, beslenme alanları, toplanma noktaları, çadır kurma ve yaşama bölgeleri öğrenilerek, doğal peyzajın daha sağlıklı korunması gerçekleştirilebilir. Yörüklerin kışlak ve yazlık alanları belirlenmeli, geçmişten bugüne o alanlarla kurdukları ilişkiler ve etkileşimler irdelenmeli, peyzaj koruma alanları olarak nitelendirilme önerileri getirilmelidir. Aynı zamanda Yörüklerin göç sırasında izledikleri yollar tespit edilerek, bu yolların seçim nedenleri araştırılmalıdır.

Eski topluluklar ve Yörükler "doğa", "doğayı korumak" gibi terimler kullanmazlar. Doğa zaten bu toplulukların yuvasıdır, doğanın içerisindeki bütün canlı ve cansız varlıklar ile ilişki içerisindedirler. Doğa, doğayı

korumak, doğa yürüyüşü, doğa etkinliği gibi kurgular da kentlerde yaşayan ve doğa özlemi yaşayan insanlar için vardır.

Hayvanlar doğada nasıl hareket edeceklerini, hangi yoldan gideceklerini, hangi bitkiyi yiyeceklerini bilirler. Yörükler de sahip oldukları hayvanlara benzer biçimde, doğada nasıl yaşam mücadelesi vereceklerini deneyimleri ve bilgi birikimleri sayesinde bilirler. Yaşadıkları yerde süregelen bir ekosistem vardır ve Yörükler de bu ekosistemin bir parçasıdır.

Modern kent yaşamında, insanlar benliklerinde bulunan doğaya sevgi, diğer yaşayan sistemlere karşı duyulan içgüdüsel bağ ile tekrardan doğaya ve doğadaki canlı ve cansız varlıklarla iletişim kurma eğilimin-dedirler. Bu ihtiyacın giderilmesi amacıyla kent içinde insanlar yeşil alanlarda vakit geçirmek, evcil hayvan beslemek, balkonlarında veya bahçelerinde bitki yetiştirmek, meyve ve sebze bahçelerini ziyaret etmek gibi birçok faaliyet gerçekleştirmektedir.

Göçebe yaşamının sona ermesi, günlük yaşamda kullanılacak malzemelerin doğal çevreden temini ve doğal bitki türlerinin kullanımı gibi bilgilerin yok olmasına neden olmuştur. Sağlıklı ve katkısız bitkisel, hayvansal gıda üretim bilgisi, koyun yünü, keçi kılı, pamuk gibi malzemelerden kıyafet ve ev eşyası elde etme yöntemleri, günlük yaşamda kullanılacak malzemelerin doğal çevreden temini ve doğal bitki türlerinin kullanım alanlarının bilgileri unutulmaması gereken değerli hazinelerdir. Bu bilgi hazinesinin gelecek kuşaklara aktarılması ve uzaklaşılan kırsal kimliğe bürünebilmek için genç nesil ile yaşlı nüfusun bir araya gelip, bilgi paylaşımında bulunmaları sağlanmalıdır. Kumluca bölgesinde eskiden Yörüklerin yaşadığı alanlar, kullandıkları malzemeler ve günümüze kadar geçirdiği değişimler, bu durumları etkileyen faktörler bir eğitim programı içerisine dahil edilmeli, teorik ve uygulamalı sistemlerle gençlere aktarılmalıdır. Böylece sadece tüketen, üretimden uzak, kendi geleneksel yaşam kültürüne yabancı bireyler yetişmesinin önüne geçilebilir.

Kentlerde yapılan modern peyzaj uygulamaları, kentin kültüründen ve kimliğinden uzak, doğal verilerinden bihaber şekilde ele alınmaktadır. Bu durumda kültürel peyzaj önem kazanmaktadır. Kültürel peyzaj, insanın doğal çevreyle ilişkisi sonucu ortaya çıkan ve insanın doğanın bir parçası olarak kabul edildiği bir olgudur. Kentlerde, o kente ait geleneksel yaşam ve kültürel peyzajın birlikte düşünüldüğü tasarımların geliştirilmesi, doğal çevreye duyarlı yaklaşım, doğal bitki türleri kullanımı ve bunların önemlerinin vurgulanması kentte yaşayan insanların o bölgenin kültürel peyzajına tanıklık etmelerine, doğal verilerin tanıtılarak koruma anlayışının geliştirilmesine olanak sağlayacaktır. Sabit yaşam kaygısı gütmeyen, doğayı yuvaları olarak gören Yörükler ve geleneksel yaşam şekilleri kentteki insan-insan, insan-hayvan, insan-bitki ilişkileri açısından yol gösterici olacaktır.

Göçebe yaşama ait kadim bilgilerin sadece yaşlı hafızalarda değil, bu yaşamdan uzak ve bu yaşama ilgi göstermeyen genç bireylere aktarılması gerekmektedir. Bunun yapılabilmesi için kültürel mirasın aktarılmasını sağlayan müzeler ve sergi alanları oluşturulmalı, üniversitelerde Yörükler ve yaşam biçimleri ile günümüzde hala göçebe olarak yaşayan bazı Yörük toplulukları konusunda araştırma faaliyetleri yürütül-melidir. Bu kültürlerin korunabilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması bilimsel araştırma ve tanıtım etkinliklerinin arttırılmasıyla mümkün olacaktır.

Kaynaklar

Acar, İ. ve Atılgan, A.K., 2010. *Dünden Bugüne Kumluca, Antalya.* Valiliği, Antalya, ss.387-422, ISBN: 9786053781721.

Akkemik, Ü., 2014 (Editör). *Türkiye'nin Doğal-Egzotik Ağaç ve Çalıları.* I. ve II. Cilt. Orman Genel Müdürlüğü Yayınları.

Aksoy, H., 2012. *Göçebelikten Yerleşikliğe Geçiş Sürecinde Sosyo-Kültürel Bağlamda Sarıkeçili Yörükleri.* Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı Türk Halkbilimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.

Anonim, 2017. *Kumluca İlçesi Tarihi.* Kumluca Belediyesi, http://www.kumluca-bld.gov.tr/1/KUMLUCA.html [10 Eylül 2017].

Dulkadir, H., 1991. *Sarıkeçililer.* Adana: II. Uluslararası Karacaoğlan Çukurova Halk Kültürü Sempozyumu 20-23 Kasım, Adana, Türkiye.

Eröz, M., 1991. *Yörükler.* İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı.

Erdal, İ., 2008. *Cumhuriyet Döneminde Yörüklerin İskânı Konusu. Osmanlıdan Cumhuriyete Yörükler ve Türkmenler.* Ankara: Phoenix Yayınevi.

Güçlü, M., 2007. Selçuklulardan Cumhuriyet'e Kumluca (Antalya) Bölgesi. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 1(22), 219-250.

Mutlu Danacı, H., 2012. *Yöresel Mimari ve Kültürel Peyzaj Analizi: Antalya Elmalı Örneği.* Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Antalya.

Onay, M. K. S., 2015. Mersin'de Yaşayan Son Yörükler Olan Sarıkeçeliler'in Yaşantıları, Kültürel Özellikleri ve Yörük Müziği Üzerine Bir Araştırma. *Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi*, (35), 271-285.

Özkaya, Y., 1985. *XVIII. Yüzyılda Osmanlı Kurumları ve Osmanlı Toplum Yaşantısı.* Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 172 sayfa, Ankara.

Özsüle, Z., 2005. *Geleneksel yerleşimlerin korunması açısından kültürel peyzaj değerlendirmesi: Mudanya örneği.* İstanbul İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.

Rössler, M., 1995. *UNESCO and Cultural Landscape Protection.* Cultural Landscape of Universal Value. VCH Publishing, London.

Tuna, A. ve Erdoğan, E., 2013. Ekolojik Kültürel Turizm Aracı Eko Müzelerin Kültürel Peyzaj Açısından İrdelenmesi. *Düzce Üniversitesi Ormancılık Dergisi* 9(2): 23 - 37.

Sarı, C. ve Tepeli, Y., 2012. Türk Kültür Coğrafyasında Yerleşme Adları: Teke Yöresi Örneği. *Karadeniz Araştırmaları Dergisi*, Sayı 35: 161 - 179.

Sarı, C. ve Tepeli, Y., 2003. *Batı Antalya (Beydağı) Yaylaları.* Akdeniz Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılâp Tarihi Araştırma Merkezi Müdürlüğü Yayınları, Antalya'nın Son Bin Yılı Sempozyumu, sayfa. 487-498.

UNESCO, 1972. *Convention concerning the protection of the world cultural and natural heritage adopted by the General Conference at its 17th session.* Paris, 16 November 1972.

Yaltırık, F., 1988. *Dendroloji Ders Kitabı I, Gymnospermae.* İ.Ü. Orman Fakültesi. Yayınları, Yayın No: 3443, OF Yayın No:386, İstanbul.

View publication stats